

Rikostoimittajan ABC

Carla Bock

Opinnäytetyö
Journalismin koulutusohjelma
2017

Tekijä Carla Bock	
Koulutusohjelma Journalismin koulutusohjelma	
Raportin nimi Rikostoimittajan ABC	Sivu- ja liitesivumäärä 24 + 12
<p>Opinnäytetyö on produkti, joka sisältää aihetta käsittelevän teoriaperustan ja sen pohjalta kootun oppaan rikostoimittajalle. Työllä ei ole ollut toimeksiantajaa.</p> <p>Rikoksista uutisoiminen on osa toimittajan työtä ja rikosprosessin eri vaiheiden ymmärtäminen on edellytys sille, että kirjoittaja voi uskottavasti toimia rikostoimittajana. Opinnäytetyön tavoitteena on perehtyä rikosprosessin eri vaiheisiin, avata lukijalle prosessiin liittyviä yleisiä käsitteitä ja tehdä edellä mainitun materiaalin pohjalta tiivis opas rikosasioista kirjoittavalle toimittajalle.</p> <p>Opinnäytetyössä käytetty metodi on oikeustieteen osalta lähinnä oikeusdogmatiikkaa eli voimassa olevan lainsäädännön esittämistä ja sen tulkitsemista. Tämän lisäksi taustaineistoa oppaaseen on kerätty kvalitatiivisen haastattelun keinoin, eli yhden poliisissa toimivan tutkinnanjohtajan sekä kahden kokeneen oikeustoimittajan teemahaastattelulla.</p> <p>Työn lopputuotteena syntyvän oppaan tarkoituksena on antaa toimittajalle selkeät ohjeet siihen, kuinka toimia kirjoittaessaan rikosasioista. Tämän lisäksi opas pyrkii osaltaan tulevaisuudessa yhtenäistämään toimintatapoja nuorien toimittajien keskuudessa sekä kehittämään omalta osaltaan toimittajan työtä rikosasioihin liittyvissä kysymyksissä.</p> <p>Opinnäytetyön teoriaperustan on tarkoitus avata ja syventää lopputuotteena olevan oppaan käsitteitä ja esitellä laajemmin rikosprosessia sekä sen kulkua. Teoria osuudessa paneudutaan yhden tosielämän esimerkin kautta poliisin viestintään sekä sen haastavuuteen.</p>	
Asiasanat Rikostoimittaminen, rikosprosessi, opas	

Sisällys

1	Johdanto	1
1.1	Miksi tein tämän oppaan?.....	1
1.2	Käytetyt metodit.....	1
1.3	Opinnäytetyön rakenne	2
2	Keskeisiä käsitteitä.....	3
2.1	Mitä rikosprosessissa tapahtuu	11
3	Tiedonhankinta.....	13
3.1	Viranomaisen asiakirja	13
3.2	Viranomaisen asiakirjojen julkisuus ja salassapito.....	13
3.3	Mihin otan yhteyttä	14
3.4	Mitä tietoa voin saada	14
3.5	Yksityisyyden suoja – mitä saa kertoa.....	15
4	#valtatie4 – poliisin viestinnän hankaluus	16
4.1	Viestintä.....	16
4.2	Mikä meni väärin?	17
5	Johtopäätökset.....	19
5.1	Pohdintaa.....	19
5.2	Oman oppimisen arviointi	19
6	Lähteet.....	21
7	Liitteet	24
	Liitteet 1: Rikostoimittajan ABC	24

1 Johdanto

Rikoksista uutisoinnin on voinut huomata muuttuneen viime vuosien aikana. Nykyään mässäillään väkivallalla huomattavasti entistä enemmän ja uutisten sisältöpainotus on muuttunut selkeästi sensaatiohakuiseen suuntaan. Median kuluttajan, eli tavallisen kansalaisen näkökulmasta voisi sanoa, että rikosuutisointi lietsoo helposti pelkoa, antaa epäolennaista ja joskus jopa väärää tietoa viranomaisten toiminnasta, sekä luo suurelle yleisölle valheellisen kuvan tapahtumien kulusta. Vaikka uutisessa oleva virhe myöhemmin korjattaisiin, on se jo ehtinyt vaikuttaa lukijan käsitykseen tietyistä asioista negatiivisesti – vahinko ei aina ole peruutettavissa. Mediamurroksen ja sosiaalisen median kehityksen myötä entinen ”passiivinen” yleisö on nykyään osallistuva, ja jopa aggressiivinen yleisö, mikä vaatii toimittajalta erityistä tarkkavaisuutta ja ammattimaista osaamista rikosasioista uutisoidessa. Passiivisella yleisöllä tarkoitetaan tässä perinteistä printti-median kuluttajaa, joka lukee uutisensa sanomalehdestä vailla mahdollisuutta aktiivisesti kommentoida uutisen sisältöä.

1.1 Miksi tein tämän oppaan?

Ammattimaisen rikostoimittajan tulee ymmärtää, että nykypäivän nopean uutisoinnin maailmassa voi yhdelläkin ”lehteen painetulla” virheellä olla mittavia seurauksia. Aihetta käsitellään tarkemmin opinnäytetyön kohdassa #valtatie4. Rikosprosessin ja siihen kiinteästi liittyvien käsitteiden tunteminen on siis ehdoton edellytys virheiden välttämiseksi ja siten ammattimaiselle rikostoimittamiselle.

On ymmärrettävää, että rikosasioista uutisoiminen ei ole yksiselitteistä ja rikosprosessi pitää sisällään lukuisia eri vaiheita. Toimittajan työn kannalta rikosprosessin eri vaiheiden seuraamiseen liittyy runsaasti merkityksellisiä seikkoja, kuten missä vaiheessa asiasta voidaan kertoa ja mitä, sekä keneltä ja miltä viranomaiselta tietoa on mahdollista saada. Käsitteiden ja prosessin vaiheiden ymmärtäminen on osa toimittajan ammattitaitoa.

Työn tutkimuskysymyksen olen asetellut seuraavasti; Kuinka luoda laadukkaita ja faktoitetaan oikeita rikosuutisia?

1.2 Käytetyt metodit

Opinnäytetyössä käytetty metodi on esitetyn oikeustieteen osalta lähinnä oikeusdogmatiikkaa eli voimassa olevan lainsäädännön esittämistä ja sen tulkitsemista. Tämän lisäksi tausta-aineistoa oppaaseen on kerätty kvalitatiivisen haastattelun keinoin, yhden poliisissa

toimivan tutkinnanjohtajan sekä kahden kokeneen oikeustoimittajan teemahaastatteluilla. Lisäksi tätä työtä varten on luettu alan kirjallisuutta, internet-sivustoja sekä lehtiä ja artikkeleita.

1.3 Opinnäytetyön rakenne

Tämä opinnäytetyö jaottuu viiteen lukuun. Ensimmäisessä luvussa avataan syitä siihen, miksi opinnäytetyö on ylipäätään tehty. Toisessa luvussa kuvataan lyhyesti rikosprosessin keskeisiä käsitteitä, sekä esitetään prosessin kulku informatiivisen graafin avulla. Kolmannessa luvussa keskitytään tiedonhankintaan ja siihen mitä tietoa on mahdollista saada ja miten sitä on mahdollista hankkia, sekä mitä tietoa toimittaja voi ylipäätään käyttää. Neljännessä luvussa käsitellään tosielämän esimerkin avulla poliisin viestintää ja sen haasteellisuutta. Viidennessä luvussa kerrotaan johtopäätöksistä sekä arvioidaan työn onnistumista ja omaa oppimista.

Opinnäytetyön teoriaosuuden pohjalta syntynyt Rikostoimittajan ABC -opas liitteenä.

2 Keskeisiä käsitteitä

Seuraavaksi kuvataan rikosprosessiin liittyviä keskeisiä käsitteitä niiltä osin, kun ne ovat merkityksellisiä rikoksista uutisoivan toimittajan kannalta.

Tutkinnanjohtaja

Esitutkintalain (ETL) 2 luvun 2 §:n mukaan *esitutkintaa johtaa tutkinnanjohtaja, jona toimii pakkokeinolain (PKL) 2 luvun 9 §:ssä tarkoitettu pidättämiseen oikeutettu virkamies*. Pidättämiseen oikeutetulla virkamiehellä tarkoitetaan rikoskomisariota, komisariota tai sitä ylempää virkamiestä.

Tutkinnanjohtaja määrää siitä, kuinka tutkinta etenee, minkälaisia ratkaisuja sen suhteen tehdään ja mihin toimenpiteisiin asiassa ylipäätään ryhdytään. Hän myös päättää siitä, miten tutkintaan liittyvät toimenpiteet konkreettisesti suoritetaan ja mitkä ovat oleellisimpia asioita tutkinnan etenemisen kannalta. Pääasiassa tutkinnanjohtaja ei kuitenkaan osallistu itse konkreettisiin tutkintatoimiin, vaikka sille ei olekaan laissa asetettua estettä. Tutkinnanjohtajan tehtävänä on myös kontrolloida tutkijoiden lain mukaista ja tehokasta tehtävien hoitamista. (Helminen et al. 2014, 145-152)

Toimittajan kannalta on olennaista tietää, että tutkinnanjohtaja tiedottaa tutkinnasta ja sen kulusta (ETL 11:7). Tutkintaan liittyvissä kysymyksissä ei tule siis soittaa itse rikosasian tutkijalle tai poliisin muulle henkilöstölle. He eivät saa tiedottaa tai kertoa asiasta mitään, ellei tutkinnanjohtaja ole määrännyt tehtävää nimenomaisesti heille.

Esitutkinta

Kun esitutkintaviranomaiselle on tehty ilmoitus, jonka perusteella on syytä epäillä rikoksen tapahtuneen, on asian johdosta esitutkintalain 3 luvun 3 pykälän mukaan toimitettava esitutkinta. Esitutkinnassa selvitetään, onko rikos todella tapahtunut, kuka rikoksen on tehnyt, mikä on sillä aiheutettu vahinko ja saatu hyöty sekä ketkä ovat mahdollisia muita rikoksen asianosaisia. Esitutkinnassa selvitetään, onko asiassa riittävästi aihetta syytteen nostamiseen (Helminen et al. 2014, 320-321). Esitutkinnan valmistumisen jälkeen asia siirtyy syyttäjälle syyteharkintaa varten.

Syyttäjä

Syyttäjän tehtävänä on huolehtia siitä, että rikosoikeudellinen vastuu toteutuu rikosasian käsittelyssä ja syyteharkinnassa sekä huolehtia oikeudenkäynnissä asianosaisten oikeusturvan ja yleisen edun toteutumisesta. Syyttäjä on mukana aina esitutkinnasta asti ylimpään muutoksenhakuun saakka mutta vasta nostettuaan syytteen, on syyttäjä asianomainen rikosprosessissa eli jutun kantaja, yksin tai yhdessä jutun asianomistajien kanssa. Syyttäjä edustaa ja valvoo yhteiskunnan etua. (Helminen et al. 2014, 161).

Esitutkintalain 2 luvun 4 §:n mukaan *syyttäjä johtaa esitutkintaa, jos poliisimiehen epäilään tehneen rikoksen virkatehtävän suorittamisen yhteydessä*. Kun tutkinnanjohtajaksi on nimetty syyttäjä, on hänellä samat toimivaltuudet kuin tutkinnanjohtajana toimivalla päällystään kuuluvalla poliisimiehellä. Tämä on syytä mainita, jotta tapaus ”Jari Aarniosta” luettu uutisointi ei tässä vaiheessa sekoita lukijaa.

Kiinniottaminen

Pakkokeinolain 2 luvun 1 §:n mukaan *poliisimies saa rikoksen selvittämistä varten ottaa kiinni verekseltä tai pakenemasta tavatun rikoksesta epäillyn*. Termillä ”ottaa kiinni” on kaksi hieman eri sisältöistä ulottuvuutta, jotka joskus menevät helposti keskenään sekaisin; Ensinnäkin termi tarkoittaa ihan fyysistä toimenpidettä, jossa poliisi tarttuu kohdehenkilöön kiinni ja esimerkiksi kahlitsee tämän käsiraudoin. Edellä mainitun lisäksi termillä tarkoitetaan myös tilannetta, jossa henkilö on poliisin hallussa sellaisessa fyysisessä tilassa, josta hänen vapaa poistumisensa on estetty. Tällöin hän on statukseltaan ”kiinniotettu”, eli otettu kiinni poliisin toimesta. Asia on merkityksellinen toimittajan esittäessä tutkinnanjohtajalle kysymyksen, ”onko poliisi ottanut henkilön kiinni?”. Tarkoittaako toimittaja, että onko poliisi fyysisesti tarttunut henkilöä kiinni ja kuljettanut hänet poliisiasemalle, vai tarkoittaako toimittaja, että onko henkilö edelleen fyysisesti poliisin hallussa lukitussa tilassa, josta hänen vapaa poistumisensa on estetty? (Tutkinnanjohtajan teemahaastattelu)

Kiinnioton jatkamista ei saa jatkaa yli 12 tuntia, mikäli henkilön pidättämiselle ei ole edellytyksiä. Mikäli pidättämisen edellytykset ovat olemassa, voi kiinniottoa jatkaa 24 tunnin ajan.

Pidättämisen edellytykset löytyvät pakkokeinolain 2 luvun 5 §:stä

Rikoksesta todennäköisin syin epäilty saadaan pidättää, jos:

- 1) rikoksesta ei ole säädetty lievempää rangaistusta kuin kaksi vuotta vankeutta;

- 2) rikoksesta on säädetty lievempi rangaistus kuin kaksi vuotta vankeutta, mutta siitä säädetty ankarin rangaistus on vähintään vuosi vankeutta ja epäillyn henkilökohtaisten olosuhteiden tai muiden seikkojen perusteella on syytä epäillä, että hän:
 - a) lähtee pakoon taikka muuten karttaa esitutkintaa, oikeudenkäyntiä tai rangaistuksen täytäntöönpanoa;
 - b) vaikeuttaa asian selvittämistä hävittämällä, turmelemalla, muuttamalla tai kätkemällä todistusaineistoa taikka vaikuttamalla todistajaan, asianomistajaan, asiantuntijaan tai rikoskumppaniinsa; taikka
 - c) jatkaa rikollista toimintaa;
- 3) hän on tuntematon ja kieltäytyy ilmoittamasta nimeään tai osoitettaan taikka antaa siitä ilmeisesti virheellisen tiedon; tai
- 4) hänellä ei ole vakinaista asuntoa Suomessa ja on todennäköistä, että hän poistumalla maasta karttaa esitutkintaa, oikeudenkäyntiä tai rangaistuksen täytäntöönpanoa.

Kun henkilöä on syytä epäillä rikoksesta, hänet saadaan pidättää, vaikka epäilyyn ei ole todennäköisiä syitä, jos pidättämiseen on muuten 1 momentissa säädetty edellytykset ja epäillyn pidättäminen on odotettavissa olevan lisäselvityksen vuoksi erittäin tärkeää.

Alle 15-vuotiaana tehdystä rikollisesta teosta epäiltyä ei saa pidättää.

Kiinniotetulle tulee ilmoittaa välittömästi syy kiinniottamiselle. (PKL 2 luku 4 §.).

Pidättäminen

Kun henkilö on kiinniotettu, pidättämiseen oikeutettu virkamies (Pidättämiseen oikeutetut virkamiehet on määritelty pakkokeinolain 2 luvun 9 §:ssä) tekee 24 tunnin kuluessa kiinniottamisesta päätöksen siitä, onko kiinni otettu päästettävä vapaaksi vai pidätettävä. Toisin sanoen, kiinniottamista ei saa jatkaa 24 tunnin jälkeen, mikäli kiinniotettua henkilöä ei pidätetä. Asian voisi tiivistää niin, että pidättämistä pakkokeinona käytetään tavanomaista hieman törkeämissä rikoksissa, joissa poliisin intressissä on tehokkaan esitutkinnan turvaamiseksi pitää henkilö hallussaan pidempään kuin 24 tunnin ajan (Tutkinnanjohtajan teemahaastattelu).

Vastoin yleistä luuloa, kaikki poliisin hallussa olevat henkilöt eivät siis ole pidätettyinä.

Vangitseminen

Tuomioistuin on taho, joka yksinomaisesti päättää epäillyn vangitsemisesta. Vangitsemisen edellytykset on määritelty pakkokeinolain 2 luvun 11 §:ssä. Vangitsemisvaatimuksen esittää esitutkinnan aikana pidättämiseen oikeutettu virkamies ja esitutkinnan päätyttyä ja asian siirryttyä syyttäjälle, tekee syyttäjä päätöksen vangitsemisvaatimuksen tekemisestä. (Helminen et al. 2014, 771-772, PKL 3 luku 2 §.).

Syyteharkinta

Kun esitutkinta on päättynyt, siirtyy asia poliisilta syyttäjälle syyteharkintaa varten. Syyteharkinnassa syyttäjä arvioi esitutkinnan aineiston perusteella, nostetaanko jutusta syyte, ohjataanko asian käsittely sovitteluun, määrätäänkö sakko vai tehdäänkö asiassa syyttämättäjättämispäätös. Jos on todennäköisiä syitä epäillä rikoksesta epäiltyä syylliseksi, nostetaan jutussa syyte. Joissain tapauksissa, jos kyseessä on tavanomaista mutkikkaampi tapaus tai jos esitutkinta-aineisto on hyvin laaja, voi syyttäjä kutsua asianosainen avustajineen tai asiamiehineen suulliseen neuvotteluun (Helminen et al. 2014, 367).

Kun syyte on päätetty nostaa, laatii syyttäjä haastehakemuksen ja toimittaa sen tuomioistuimelle. Haastehakemuksessa käy ilmi kuvaus syytetyn teosta sekä siinä kerrotaan, mistä rikoksesta vaaditaan rangaistusta.

Toimittajan on oleellista ymmärtää, että valtaosa rikoksista on virallisen syytteen alaisia rikoksia, mikä tarkoittaa sitä, että poliisi voi tutkia niitä ja syyttäjä nostaa syytteen niistä, vaikka itse asianomistaja ei vaatisikaan niistä rangaistusta. Syyttäjä ajaa asiassa nimenomaan yhteiskunnan etua, ja vaikka osapuolet olisivatkin jo keskenään sopineet asian, on usein yhteiskunnan edun mukaista, että rikosvastuu toteutuu tehokkaasti. Muun muassa seksuaalirikokset sekä pahoinpitelyt ovat pääasiassa aina virallisen syytteen alaisia rikoksia. Puolestaan asianomistajarikokset, eli lievemmat rikokset kuten näpistys tai kunnianloukkaus, voi poliisi ottaa tutkittavakseen ainoastaan, jos asianomistaja on ilmoittanut poliisille tai syyttäjälle vaativansa rangaistusta rikokseen syyllistyneelle (Poliisi.fi 2017 – rikokset).

Tuomioistuinkäsittely

Jos syyttäjä on päättänyt nostaa rikosasiassa syytteen, ratkaistaan asia tuomioistuimen oikeudenkäynnissä. Oikeudenkäynnin suullisessa istunnossa kuullaan sekä asianosaisia

että todistajia, tämän lisäksi osapuolet esittävät muuta todistusaineistoa tapaukseen liittyen. Istunnon päätyttyä kärjäoikeus julistaa tuomion tai ilmoittaa päivämäärän jolloin tuomio annetaan, ns. kansliatuomio. (Oikeus.fi 2017– esitteet)

Aina suullista oikeudenkäyntiä ei kuitenkaan tarvitse edes järjestää. Mikäli kyseessä on yksinkertainen tai lievä rikosasia, voidaan asia ratkaista myös kirjallisessa menettelyssä (Oikeus.fi 2017– tuomioistuimet). Kirjallinen menettely soveltuu käytettäväksi, jos rikoksesta epäilty on täysi-ikäinen, hän on tunnustanut syyllisyytensä esitutinnan aikana ja kaikki osapuolet suostuvat kirjalliseen menettelyyn. Kirjallisessa menettelyssä asia ratkaistaan tuomarin toimesta kirjallisen aineiston perusteella. Kirjallisen menettelyn käyttöä pyritään jatkuvasti lisäämään, sillä se on suullista oikeudenkäyntiä huomattavasti prosessi-ekologisempaa.

Pääasiassa oikeudenkäynnit ovat aina julkisia mikä tarkoittaa sitä, että kenellä tahansa on mahdollisuus mennä seuraamaan oikeuden suullista istuntoa (Laki oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa 1 luku 1 §). Joissain yksityisyyttä vaativissa tapauksissa asian käsittelyä voidaan kuitenkin vaatia suljetuin ovin (Laki oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa 4 luku 15 §). Hieman tiivistettynä voidaan todeta, että tuomioistuin voi päättää suljetusta käsittelystä tapauksissa joissa asian käsittely julkisesti aiheuttaisi vahinkoa tai haittaa Suomen valtiolle, tai käsittelyssä esitetään henkilön yksityiselämään tai esimerkiksi terveydentilaan liittyviä arkaluonteisia tietoja. Yleensä istunto on suljettu myös silloin kun rikosasian vastaaja on alle 18-vuotias.

Kärjäoikeuden tuomio saa lainvoiman, mikäli siitä ei 30 päivän kuluessa valiteta hovioikeuteen. Lähtökohtana on, että kärjäoikeuden antamasta tuomiosta valittamiseen tarvitaan jatkokäsittelylupa.

Oikeudenkäymiskaaren 25a luvun 11 § mukaan;

Jatkokäsittelylupa on myönnettävä, jos:

- 1) ilmenee aihetta epäillä kärjäoikeuden ratkaisun lopputuloksen oikeellisuutta;
- 2) kärjäoikeuden ratkaisun lopputuloksen oikeellisuutta ei ole mahdollista arvioida jatkokäsittelylupaa myöntämättä;
- 3) lain soveltamisen kannalta muissa samanlaisissa asioissa on tärkeä myöntää asiassa jatkokäsittelylupa; tai
- 4) luvan myöntämiseen on muu painava syy.

Rikosasiassa sellainen vastaaja, joka on tuomittu ankarampaan rangaistukseen kuin kahdeksan kuukautta vankeutta, ei kuitenkaan tarvitse jatkokäsittelylupaa. Puolestaan syyttäjä tai asianomistaja ei myöskään tarvitse jatkokäsittelylupaa, jos vastaaja on tuomittu ankarampaan rangaistukseen kuin kahdeksan kuukautta vankeutta ja valitus koskee vastaajan syyksi luettua rikosta taikka vastaajalle tuomittua rangaistusta (Oikeudenkäymiskaari 25a luku 5 §).

Ammattimaisen rikostoimittajan tulisi olla hyvin perillä siitä, miten ja millä edellytyksillä käräjäoikeuden tuomiosta voidaan valittaa hovioikeuteen. Sillä yleisesti voidaan todeta, että mediaa eniten kiinnostavat rikostapaukset lähes poikkeuksetta etenevät käräjäoikeuden antaman tuomion jälkeen hovioikeus-käsittelyyn saakka.

Syyttömyysolettama

Esitutkintalain 4 luvun 2 §:n mukaan rikoksesta epäiltyä on kohdeltava esitutkinnassa syyttömänä. Päällimmäinen ajatus syyttömyysolettamassa on, että henkilö on syytön, kunnes toisin todistetaan. Tämän takia ennen tuomion julistamista viranomaisen on pyrittävä minimoimaan epäilyistä mahdollisesti henkilölle johtuvia epäedullisia seurauksia. Asia on syytä huomioida erityisesti tiedotettaessa esitutkinnasta. Yleisesti poliisi käyttää esitutkinnan aikana termiä ”epäilty” sen sijaan että puhuttaisiin ”rikoksentekeijästä” tai ”syyllisestä”. (Helminen et al. 2014, 94-95).

Haasteen syyttömyysolettaman toteutumiseen tuo lehdistö, joka uutisoinnissaan sitä varsin harvoin nykypäivänä enää toteuttaa. Syynä tähän voi olla toimittajan tietämättömyys oikeista termeistä, asioiden eri merkityksistä tai ylipäätään rikosprosessin kulusta. Lehdistöllä on tapana mässäillä rankoillakin aiheilla, otsikoida juttuja jo esitutkinta vaiheessa rafaavasti ja näin ollen leimata rikoksesta epäilty ennen kuin tuomioistuin on edes todennut vastaajan eli ”epäillyn” syylliseksi tai syyttömäksi. Vaikka lopputulema olisikin epäillyn kannalta positiivinen, saattaa julkisuuden luoman kuvan perusteella olla haastavaa aloittaa ns. ”puhtaalta pöydältä”. Edellä mainitun johdosta ammattimaisen toimittajan on uutisoinnissaan syytä pysyä tarkasti poliisin ja muiden viranomaisten käyttämässä terminologiassa.

Asiaa ei helpota se, että poliisin oma tiedottaminenkin on äärimmäisen haastavaa. Erään näkökannan mukaan esitutkinnan voidaan jopa sanoa epäonnistuneen pahasti, mikäli esitutkinnan aikana rikoksesta epäilty leimataan syylliseksi yleisön edessä (Helminen et al. 2014 s. 705). Asia ei kuitenkaan ole ihan näin yksiselitteinen, sillä on huomattava, että tie-

dottamisen mediassa aiheuttama reaktio ei ole enää millään tavalla poliisin oman vaikutuspiirin sisällä, eikä poliisi näin ollen voi lopullisesti vaikuttaa siihen, millä tavalla media poliisin sille antamaa informaatioita hyödyntää ja muokkaa. Yksinkertaisimmillaan tämä tarkoittaa sitä, että poliisin tiedotteessa oleva ”epäilty rattijuoppo ajoi lapsen päältä” voi helposti mediassa muuttua muotoon ”rattijuoppo ajoi lapsen päältä”. Todellisuudessa ”epäilty rattijuoppo” muuttuu ”rattijuopoksi” vasta silloin kun oikeus antaa asiassa lainvoimaisen tuomion. Rikoksista uutisoidaan monin eri tavoin sekä monin eri motiivein - lehdistön perimmäinen pyrkimys on mielenkiintoisilla uutisilla yrittää kasvattaa omaa levikkiään ja näkyvyyttään. Nykypäivän klikkijournalismi tuskin edesauttaa syyttömyysolettaman toteutumista.

Oikeusturva

Perustuslain 21 §:n mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa sekä oikeus saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva päätös tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi.

Rikosasian julkisuus ja julkisuuslaki

Perustuslain 12 §:n mukaan viranomaisen hallussa olevat asiakirjat ja muut tallenteet ovat julkisia, jollei niiden julkisuutta ole välttämättömien syiden vuoksi lailla erikseen rajoitettu. Jokaisella on oikeus saada tieto julkisesta asiakirjasta ja tallenteesta.

Asiaa on tarkemmin säännelty laissa viranomaisten toiminnan julkisuudesta, eli ns. julkisuuslaissa. Kyseinen laki onkin toimittajan tärkeä työkalu, jonka avulla toimittaja saa tietoja vireillä olevista rikosasioista.

Todennäköisyysporrastus – poliisin tiedotteiden tulkintaa

Kun tulkitaan poliisin antamien tiedotteita, on toimittajan syytä tietää mitä tarkoitetaan todennäköisyysporrastuksella ja poliisin ammattisanastoon kuuluvilla todennäköisyyden eri luokilla. Näin vältetään leimaamasta epäiltyä väärin termein tai yksinkertaisesti kirjoittamasta valheellista uutista.

Todennäköisyysporrastus luokitellaan seuraavasti (Helminen et al. 2014, 754):

1. ”on syytä epäillä”
2. ”on todennäköisiä syitä epäillä”

3. ”erittäin pätevin perustein voidaan olettaa”

Kuten esitutkinta -kohdassa on kerrottu, aloitetaan esitutkinta silloin, kun **on syytä epäillä** rikoksen tapahtuneen, tämä on todennäköisyysasteista pienin ja täyttyy varsin helposti. Esimerkiksi tapaus jossa sivullinen ilmoittaa, että on aiemmin nähnyt auton ajavan holtittomasti ja liikennettä vaarantaen, on poliisin pelkästään tämän ilmoituksen perusteella syytä epäillä, että kyseessä on liikennerikkomus tai liikenneturvallisuuden vaarantaminen - tapauksesta aloitetaan esitutkinta.

Alla kaksi esimerkkiä poliisin tiedotteista, joissa on käytetty todennäköisyysporrastuksen pienintä todennäköisyysastetta:

15.2.2017

Neljän toistaiseksi tuntemattoman nuoren miehen epäillään pahoinpidelleen miestä Kilon Kelkkamäessä tiistaina 14.02.2017 kello 18.40. Kävelemässä ollut mies oli huomannut, että häntä seurataan. Kääntyessään katsomaan kuka häntä seuraa, neljän nuoren miehen porukka oli käynyt hänen päälle. Rikoksesta epäillyt olivat kaataneet miehen maahan ja lyöneet häntä nyrkeillä. Asianomistajan päästyä maasta ylös ja huutaessa apua, rikoksesta epäillyt olivat lähteneet juosten karkuun Kelkkamäki 12:n taloyhtiön pihoille. (Poliisi.fi 2017– Espoo).

1.2.2017

Tiistai-iltana tavattiin Tammisaarella Grabbskogintiellä mieshenkilö, jonka epäillään syyllistyneen törkeään rattijuopumukseen. Henkilöautoa kuljettanut mies ajoi henkilöautonsa ojaan. Hän puhalsi poliisin alkometriin 1,08 promillea ja hänet vietiin sairaalaan verikoetta varten. (Poliisi.fi 2017– Lohja).

Suurempaa todennäköisyysastetta kuvaavat ilmaukset ovat **on todennäköistä** ja **todennäköisin syin epäilty**. Kun poliisi käyttää näitä termejä, on tällöin todennäköisempää epäilyn osoittautuminen oikeaksi kuin vääräksi. Mikäli asia ilmaistaan prosentuaalisesti, tulee todennäköisyyden olla yli 50-prosenttia. (Helminen et al. 2014, 755).

Poliisin tiedote jossa on käytetty suurempaa todennäköisyyden astetta:

13.9.2016

Rikoksista epäiltyjä tullaan esittämään vangittaviksi. Heidän epäillään todennäköisin syin syyllistyneen tappoon ja kahteen ryöstöön. Miehet ovat syntyneet vuonna 1988 ja 1997.

Asiassa on kuulusteltu rikoksista epäiltyjä, ryöstön asianomistajaa ja todistajia. "Kuulustelujen sisältöjä ei voida tutkinnallisista syistä kommentoida.": rikosylikomisario Jarkko Maksniemi.

Asian tutkintaa jatketaan kuulusteluilla, puhutteluilla sekä teknisellä tutkimalla. (Poliisi.fi 2017– Otanmäki).

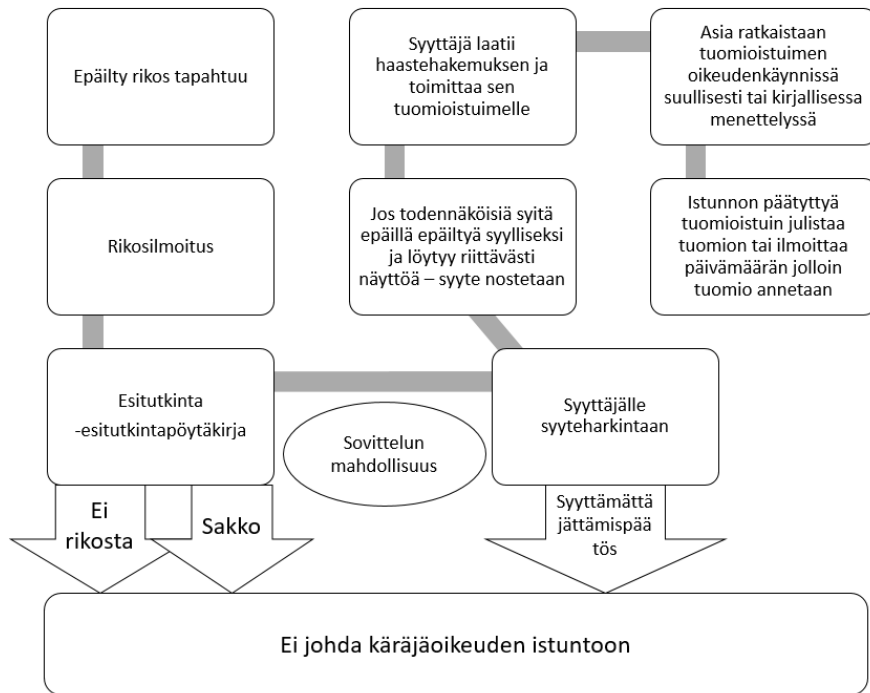
Tässä vaiheessa poliisilla on jo niin hyvä kuva tapahtumien kulusta, että poliisi uskaltaa käyttää termiä "epäillään todennäköisin syin".

Suurimmasta todennäköisyysasteesta puhuttaessa käytetään ilmaisua; **erittäin pätevin perusteiden voidaan olettaa.**

Aina poliisin tiedotteissa ei käytetä todennäköisyysporrastuksen ilmaisuja, vaan asia saatetaan kuvata vain kertomalla tapahtumankulku.

2.1 Mitä rikosprosessissa tapahtuu

Seuraavalla sivulla olevassa graafissa on kuvattu rikosprosessin kulkua;

Kuvio 1. Rikosprosessi kaavio. Laadittu käsitteiden pohjalta.

Kun poliisi saa tietoonsa tapahtuman ja voidaan epäillä rikoksen tapahtuneen, kirjataan asiasta rikosilmoitus ja tapahtumasta aloitetaan esitutkinta. Esitutkinnassa poliisi kuulustelee tapauksen kaikkia osapuolia. Mikäli esitutkinnassa päädytään siihen, ettei rikosta ole tapahtunut tai rikos on niin lievä, että se johtaa sakkoihin, ei asiassa edetä käräjäoikeuden istuntoon. Jos näin ei ole, niin esitutkinnan lopuksi kertyneestä materiaalista kootaan esitutkintapöytäkirja, joka toimitetaan syyttäjälle syyteharkintaa varten. Mikäli syyttäjä katsoo, että on todennäköisiä syitä epäillä rikoksesta epäiltyä rikoksesta sekä tapahtuneesta löytyy riittävästi näyttöä, nostetaan asiasta syyte. Syyttäjä laatii haastehakemuksen josta käy ilmi kuvaus syytetyn teosta sekä mistä rikoksesta vaaditaan rangaistusta. Syyttäjä toimittaa laatimansa haastehakemuksen tuomioistuimelle. Asia ratkaistaan tuomioistuimessa joko suullisessa tai kirjallisessa käsittelyssä ja istunnon päätyttyä tuomioistuin julistaa tuomion tai vaihtoehtoisesti tuomioistuin julistaa päivämäärän jolloin tuomio annetaan (ns. kansliatuomio).

3 Tiedonhankinta

Koska opinnäytetyön aihepiiri on rikostoimittaminen, painottuu se myös tiedonhankinnan osalta vain siihen, mitä tietoa toimittajan on mahdollista saada uutisoidessaan rikoksista ja kuinka toimittaja voi hyödyntää saatua tietoa.

3.1 Viranomaisen asiakirja

Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta 5 §:n mukaan viranomaisen asiakirjalla tarkoitetaan viranomaisen hallussa olevaa asiakirjaa, jonka viranomainen tai sen palveluksessa oleva on laatinut taikka joka on toimitettu viranomaiselle asian käsittelyä varten tai muuten sen toimialaan tai tehtäviin kuuluvassa asiassa. Viranomaisen laatimana pidetään myös asiakirjaa, joka on laadittu viranomaisen antaman toimeksiannon johdosta, ja viranomaiselle toimitettuna asiakirjana asiakirjaa, joka on annettu viranomaisen toimeksiannosta tai muuten sen lukuun toimivalle toimeksiantotehtävän suorittamista varten.

Heikki Kuutti tarkasteli vuonna 2011 julkisuusperiaatteen mahdollisuuksia toimitustyössä, toimittajille suunnatussa avoimessa tutkimuskyselyssä sekä journalistien haastattelujen perusteella. Tutkimustulokset antoivat suuntaa-antavaa tietoa journalistien suhtautumisesta julkisuuslain toimivuuteen toimittajan työn kannalta, sekä siihen, miten viranomaisien tiedottamiseen suhtauduttiin. Ensisijaista oli se, että toimittajan työn kannalta viranomaisaineisto on varsin merkityksellistä, sillä sen avulla on mahdollista selvittää taustoja, varmentaa tietoa ja saada sellaista tietoa, mitä ei missään muualla ole saatavilla. Erityisesti puhuttaessa rikosasioista, on viranomainen yksi ensiarvoisimmista tietolähteistä ja esitutkintapöytäkirja rikosjutun kannalta kaikkein keskeisin olemassa oleva asiakirja. Pelkästään viranomaisaineistojen avulla syntyy uusia juttuideoita. Merkitykselliseksi nousee myös se, että toimittajan on osattava ”purkaa” viranomaisaineisto yleisölle ymmärrettäväksi ja tässä korostuu jälleen kerran tietämys asioiden oikeista merkityksistä. (Kuutti 2011)

3.2 Viranomaisen asiakirjojen julkisuus ja salassapito

Hallinnon julkisuusperiaatteen on tarkoitus taata kenelle tahansa yksittäiselle kansalaiselle mahdollisuus valvoa julkisen vallan käyttöä. Perustuslaki 12 § mukaan viranomaisen hallussa olevat asiakirjat ja muut tallenteet ovat julkisia, jollei niiden julkisuutta ole välttämättömien syiden vuoksi lailla erikseen rajoitettu. Jokaisella on oikeus saada tieto julkisesta asiakirjasta ja tallenteesta. Julkisuusperiaatteen mukaisesti yleisenä lähtökohtana on, että kaikki viranomaisen asiakirjat ovat julkisia. Ne ovat julkisia, ellei niiden julkisuutta ole

nimenomaisesti lailla erikseen rajoitettu. Aihepiiri kokonaisuudessaan on varsin laaja ja monimutkainen kokonaisuus, jota ei ole tässä päättötyössä tarkoituksenmukaista käsitellä muuta kuin sellaisin osin, jotka liittyvät kiinteästi rikostoimittajan työhön.

Julkisuuslain 24 § 1 mom. 3 kohdan mukaan salassa on pidettävä poliisille ja muille esitutkintaviranomaisille ja viralliselle syyttäjälle sekä tarkastus- ja valvontaviranomaisille tehdyt ilmoitukset rikoksesta, esitutkintaa ja syyteharkintaa varten saadut ja laaditut asiakirjat sekä haastehakemus, haaste ja siihen annettu vastaus rikosasiassa, kunnes asia on ollut esillä tuomioistuimen istunnossa taikka kun virallinen syyttäjä on päättänyt jättää syytteen nostamatta tai kun asia on jätetty sikseen.

Esitutkinta ja siihen liittyvät asiakirjat muodostavat edellä mainitun lainkohdan nojalla poikkeuksen julkisuusperiaatteen mukaiseen oletamaan. Olennaista on kuitenkin se, että salassapito on rajattu siten, että se suojaa asiakirjoja vain siihen saakka, kunnes syyte on luettu, tai syyttäjä on päättänyt jättää asiassa syytteen nostamatta.

3.3 Mihin otan yhteyttä

Esitutkintapöytäkirjat ovat tilattavissa poliisilta puhelimitse, sähköpostitse tai käymällä paikan päällä. Oikeudenkäyntiasiakirjat ja tuomiojäljennökset voi puolestaan tilata kärjäoikeudelta puhelimitse, sähköpostitse tai käymällä paikan päällä. Asiakirjatilauksista peritään maksu.

3.4 Mitä tietoa voin saada

Rikosasioista uutisoivan toimittajan kannalta tärkeitä asiakirjoja ovat ennen kaikkea tuomioistuimen päätökset sekä poliisin alkuperäiset esitutkintapöytäkirjat. Kuten edellä on todettu, kyseiset asiakirjat ovat julkisia. Niissä erityistapauksissa joissa asian julkisuutta on sen arkaluontoisuuden takia erikseen rajoitettu, eli tapauksissa jotka käsitellään oikeudessa ns. suljetuin ovin, on vastaajan nimi sekä tuomittu rikos aina kuitenkin julkista tietoa. (Oikeus.fi 2017 - julkisuusperiaate oikeudenkäynnissä)

Viranomaisten asiakirjojen osalta ovat siis oikeudenkäyntiasiakirjat sekä esitutkintapöytäkirjat osa toimittajan tiedonhankintaa, mutta toimittajalla on myös muita tiedonlähteitä. Sekä syyttäjällä että tutkinnanjohtajalla on hallussaan tietoa, jota toimittajan on mahdollista tiedustella haastattelun keinoin. Tutkinnanjohtaja sekä syyttäjä päättävät aina tapauksen tilanteen mukaan, mitä kertovat jutusta kysyvälle toimittajalle (Tutkinnanjohtajan teemahaastattelu).

3.5 Yksityisyyden suoja – mitä saa kertoa

Vaikka toimittaja saisikin tietoonsa julkisesta lähteestä olevaa tietoa, ei ole lainkaan itseltään selvää saako siitä kirjoittaa, sillä se voi kuulua yksityisyyden suojan piiriin.

Ihmisellä on niin halutessaan oikeus pitää omana tietonaan asioita jotka kuuluvat perhe-elämään, ihmissuhteisiin ja vapaa-ajan käyttöön tai terveyteen. (Toimittajanrikoslaki.fi 2017)

Pääasiassa yksityiselämän suoja koskee jokaista kansalaista, mutta mitä tärkeämmästä vallankäyttäjistä tai julkisuuden henkilöstä on kyse, sitä suppeampi henkilön suojapiiri on. Julkisen Sanan Neuvosto on laatinut asteikon jonka avulla voi tulkita henkilön asemaa yksityisyyden suojan piirissä. JSN kuitenkin painottaa, että asteikko on tulkinnanvarainen ja sitä tulee tulkita jokaisessa tapauksessa erikseen, sillä siihen voi vaikuttaa esimerkiksi, mistä paikkakunnasta on kyse.

- A. Merkittävät vallankäyttäjät politiikan, hallinnon ja elinkeinoelämän alalla
- B. Aikalaishistoriaan kuuluvat, tunnetut, julkisuudessa esiintyvät henkilöt esim. kulttuuri ja viihde-elämän alalla
- C. Tavalliset kansalaiset (jsn.fi 2017 – periaatelausumat)

Julkisessa asemassa oleva henkilö ei siis nauti yhtä laajasta yksityisyyden suojasta kuin tavallinen kansalainen, mutta julkisessa tehtävässä olevankin henkilön kohdalla tulee ottaa huomioon, että tiedon julkistamisen tulee olla perusteltua; eli jos tieto vaikuttaa henkilön toiminnan arviointiin tehtävässään ja tieto on tarpeellista esittää yhteiskunnallisesti merkittävän asian käsittelemiseksi (Toimittajanrikoslaki.fi 2017). JSN toteaa myös, että hyvän lehtimiestävän mukaan tulee pitää huolta, ettei julkistaminen aiheuta asianomaiselle tai hänen omaisilleen turhaa kärsimystä.

4 #valtatie4 – poliisin viestinnän hankaluus

Sunnuntaina 2.10.2016 puolenpäivän jälkeen Lahden moottoritieellä 32-vuotias mies aiheutti vaaratilanteita kaahaamalla nelostiellä ja suistui kaahailua seuranneen kolarin jälkeen moottoritien keskialueelle. Helsingin poliisin moottoripyöräpoliisi sattui paikalle ja havaitsi kolaripaikalla käynnissä olevan vakavan väkivaltarikoksen. Poliisi käytti ampumasetta pysäyttääkseen teon. Mies kuoli saamiinsa vammoihin. (HS 2016, Yle 2016) Tutkinnallisista syistä johtuen rikoskomisario Pälvi Suokas ei kommentoinut tapahtuneen välikohtauksen yksityiskohtia vielä tapahtumapäivän iltana. Poliisin aseenkäytöstä aloitettiin esitutkinta ja valtakunnansyyttäjänviraston poliisirikosasioiden yksikkö määräsi kihlakunnansyyttäjä Jukka Haaviston tapauksen tutkinnanjohtajaksi. (Oikeus.fi 2016)

4.1 Viestintä

Hämeen poliisi tiedotti asiasta 2.10.2016 seuraavasti:

Poliisi joutui käyttämään asetta VT 4:llä

Hämeen poliisi sai tänään noin klo 12:30 hälytystehtävän VT 4:lle. Alkutietojen mukaan ajoneuvo oli kaahailut ja aiheuttanut vaaratilanteita liikenteessä.

Poliisi tapasi kohde ajoneuvon. Tilanteessa poliisi joutui käyttämään ampumasetta ja kohde menehtyi tapahtumapaikalle.

Koska tapahtumapaikka on moottoritie ja nyt on menossa sunnuntain paluuliikenne, aiheutui tapahtumien johdosta moottoritiele huomattavaa häiriötä viikonlopun paluuliikenteeseen.

Tapahtuman selvittäminen ja sitä koskeva tiedottaminen on siirretty voimassa olevien ohjeiden mukaisesti valtakunnansyyttäjänviraston johtamaan tutkintaan.

Kyseisen tiedotteen perusteella Iltalehti kirjoitti jutusta uutisen otsikoiden sen:

Poliisi ampui kaaharin kuoliaaksi Nelostiellä - rikoskomisario vaikenee tapahtumista (IL 2016.)

Satakunnan kansa puolestaan otsikoi oman uutisensa seuraavasti:

Poliisi ampui kaaharin Nelostiellä Orimattilan kohdalla (Satakunnan Kansa 2016.)

Tiedotteesta on kyllä luettavissa, että henkilö on kaahaillut liikenteessä aiheuttaen vaaratilanteita ja että poliisi on joutunut tilanteessa käyttämään ampuma-asetta. Iltalehden otsikko siis käytännössä pitää paikkansa – poliisi ampui ja kohde menehtyi. Otsikon loppu, rikoskomisario vaikenee tapahtumista, kuitenkin herättää kysymyksiä; miksi asiasta vaietaan, onko poliisi siis ampunut väärin perustein, mitä asiassa halutaan salata? Otsikolla herätetään negatiivisia ajatuksia poliisin toiminnasta ja poliisin tiedottamasta asiasta on muokattu klikkauksia keräävä otsikko. Totuus sen suhteen miksi rikoskomisario vaikenee asiasta, on se, ettei siinä vaiheessa vielä ollut asiasta tarkempaa tiedotettavaa ja tutkinnan ollessa kesken poliisi ei halunnut antaa yleisölle epävarmoja tietoja. Otsikko kuitenkin on muotoiltu varsin skandaalimaisesti ja antaa lukijalle helposti väärän käsityksen koko tapahtumasta.

Median tulisi olla puolueeton ja riippumaton tiedottaja. Onko tässä rikostapauksessa siis toimittaja ollut tietämätön siitä, miten rikosasioiden tutkinta etenee ja sen vuoksi kirjoittanut värikkään otsikon rikoskomisarion vaikenemisesta? Vai onko perimmäinen syy kuitenkin se, että uutiselle on haluttu mahdollisimman monta klikkausta? Kun median tavoitteena ei ole enää pelkästään jakaa informaatiota neutraalisti vaan siinä samalla myös tuottaa rahallista voittoa, vaikuttaa se väistämättä median tapaan uutisoida asioista.

4.2 Mikä meni väärin?

Nelostien tapahtumista voidaan käyttää termiä kriisi ja poliisin tiedottamisesta puhua kriisiviestintänä. Kriisin luonteeseen kuuluu luonnollisesti se, että se aiheuttaa helposti levottomuutta ilman kunnollista viestintää. Kriisiviestinnän tulee siis olla ennen kaikkea nopeaa, tehokasta sekä faktoihin pohjautuvaa ja asia tulee selostaa tarkasti (Huhtala & Hakala 2009). Huhupuheet johtavat lopulta vain turhaan spekulointiin ja aiheuttavat pahimmassa tapauksessa paniikkia.

Suomen Kuvalehti uutisoi aiheesta 3.10.2016 kritisoimalla poliisin tiedottamista ja sen epäonnistumista. Sikäli kun voidaan ajatella kriisiviestinnän ongelmana olevan tilanteen, jossa itse tilannekuva on vielä epäselvä, tiedotettiin nelostien tapahtumasta ennen kuin oli täysin selvillä mitä oli tapahtunut. Näin ollen sen tulkinta aiheutti medioissa väärinymmärryksiä ja pian netti oli täynnä vihapuhetta poliisin toimintaa kohtaan. Mitä poliisi olisi voinut tehdä toisin tiedottamisen suhteen? On täysin oletettavaa, että vastaavanlaisen laajan tapahtumaketjun sattuessa ja sen omatessa useita silminnäkijöitä, tapahtuma leviää tavalla tai toisella hyvinkin nopeasti. Sosiaalinen media on muuta mediaa selkeästi nopeampaa ja

valitettavasti myös armottomampaa. Poliisi päätyi tiedottamaan tapahtuneesta lyhyesti tilanteen ollessa vielä kesken ja kuten useissa uutisissa kävi ilmi, ei tapauksen tutkinnanjohtaja voinut kommentoida asiasta enempää juuri kyseisestä syystä. Ehkä tiedottamisen kanssa olisi pitänyt odottaa sen aikaa, että poliisi voi kerralla avata tapausta hieman laajemmin, tällä olisi ainakin välttytty siltä kiusalliselta sekaannukselta, jonka mukaan poliisi ampui autolla kaahanneen miehen.

5 Johtopäätökset

Rikosprosessin ja sen kulun ymmärtäminen, sekä tiedonhankinnan ja tiedon käyttämisen hyödyntäminen ovat suuressa roolissa rikostoimittajan työssä. Sekä oikeustoimittajien että tutkinnanjohtajan haastatteluissa korostui oikeiden nimikkeiden ja käsitteiden ymmärtäminen, sekä aiheeseen huolellinen perehtyminen.

5.1 Pohdintaa

Tiedonhankinta virallisista lähteistä sekä tarvittavan lainsäädännön tulkitseminen on haastavaa ja aikaa vievää työtä, mutta lopulta täysin tehdyn työn arvoista. Kokonaisuudessaan rikokset ja niihin liittyvät lukuisat käsitteet avaavat täysin uuden maailman, kunhan niihin on perehtynyt pintaa syvemmin. Kuten haastatellut oikeustoimittajat sekä tutkinnanjohtaja painottavat, on asioihin perehtyminen äärimmäisen tärkeää oman oppimisen ja työn kannalta. Rikostoimittajan tulee nähdä vaivaa, kehittää itseään jatkuvasti ja olla valmis käyttämään aikaa taustatyöhön.

Vaikka uutistyö on varsin hektistä ja toimittajan tulee tuottaa rajallisessa määrässä tekstiä, ei oikeellisuuden ja faktojen tarkastamisen tärkeyttä voi korostaa liikaa. Haastateltavat oikeustoimittajat muistuttavat, että jokaisesta kirjoittamasta asiasta ja termistä tulee olla täysin varma ja jokaisen pilkun tulee olla oikein ja oikeassa paikassa. Mikäli jostain asiasta ei ole täyttä varmuutta, on se tällöin parempi jättää kokonaan pois. Oikeellisuus korostuu myös haastateltaessa viranomaisia, sillä etukäteen mietityt asiat ja kysymykset helpottavat huomattavasti kanssakäymistä haastateltavien kanssa ja voivat parhaassa tapauksessa luoda luottamussuhteita joista on molemminpuolista hyötyä.

Opinnäytetyön lopputuotteena syntyneen oppaan on tarkoitus antaa hyödyllisiä ja ajankohtaisia vinkkejä toimittajille sekä ohjeistaa toimimaan viranomaisten kanssa oikein.

5.2 Oman oppimisen arviointi

Oman oppimisen kannalta tämän opinnäytetyön työstäminen on ollut äärimmäisen mielenkiintoista. Rikosprosessi kokonaisuudessaan ja siihen liittyvät käsitteet ovat olleet työn aloitusvaiheessa käytännössä varsin vieraita aiheita minulle ja aiheeseen hyppääminen oli alussa hyvinkin haastavaa. Ajallisesti kirjallisuuden ja lähteiden tulkitsemiseen sekä ennen kaikkea niiden ymmärtämiseen meni opinnäytetyöhön käytetystä työajasta valtaosa. Lop-

pujen lopuksi taustatyöhön käytetty aika helpotti erityisesti lopputuotteena syntyneen oppaan työstämistä, sillä suurin osa teoriaosuutta varten luetusta materiaalista oli tuoreessa muistissa ja helposti ymmärrettävissä.

Työ opetti erityisesti tarkkuutta, sillä pienelläkin asiavirheellä saattoi käsittää isommankin kokonaisuuden täysin väärin. Opin valtavasti myös oman itseni johtamisesta ja henkilökohtaisesta aikatauluttamisesta opinnäytetyöprosessin aikana. Tein prosessin alussa tarkan suunnitelman ajankäytöstä ja noudatin sitä työn viime metreille asti. Se helpotti hahmottamaan kokonaisuutta, eikä varsinaista stressiä työn valmistumisen suhteen syntynyt, kun tiesin koko ajan missä vaiheessa prosessi eteni.

6 Lähteet

Kirjallisuus:

Helminen et al. 2014

Helminen – Fredman – Kanerva – Tolvanen – Viitanen; Esitutkinta ja pakkokeinot, Talentum, Helsinki 2014.

Huhtala & Hakala 2009

Hannele Huhtala & Salli Hakala: Kriisi ja viestintä (2. painos), Gaudeamus, Helsinki 2009.

Internet:

poliisi.fi 2017- rikokset

http://www.poliisi.fi/rikokset/virallisen_syytteen_alaiset_rikokset_ja_asianomistajarikokset

Katsottu 4.2.2017.

oikeus.fi 2017 - esitteet:

www.oikeus.fi/fi/index/esitteet/rikosjutunkasittelykarajaoikeudessa/naintuomiostavalitetaan.html

Katsottu 4.2.2017.

oikeus.fi 2017- tuomioistuimet:

www.oikeus.fi/tuomioistuimet/karajaoikeudet/fi/index/rikosasiat/kirjallinenmenettely.html

Katsottu 4.2.2017.

poliisi.fi 2017- espoo:

www.poliisi.fi/lansiusimaa/tiedotteet/1/0/nelja_nuorta_pahoinpiteli_miehen_ystavanpaivana_espoossa_56805

Katsottu 25.2.2017.

poliisi.fi 2017 - lohja:

www.poliisi.fi/lansiuusimaa/tiedotteet/1/0/useita_rattijuoppoja_lohjalla_56406
Katsottu 25.2.2017.

poliisi.fi 2017 - otanmäki:

www.poliisi.fi/tietoa_poliisista/tiedotteet/1/1/tappo_ja_ryostoja_otanma-essa_51702
Katsottu 25.2.2017.

Kuutti 2011:

Journalistit ja julkisuusperiaate:
<http://users.jyu.fi/~hkuutti/JJ/Journalistitjajulkisuusperiaate.pdf>
Katsottu 5.2.2017.

oikeus.fi 2017- julkisuusperiaate oikeudenkäynnissä:

<https://oikeus.fi/tuomioistuimet/karajaoikeudet/fi/index/julkisuus.html>
Katsottu 26.2.2017.

toimittajanrikoslaki.fi 2017:

www.toimittajanrikoslaki.fi/yksityisyydensuoja
Katsottu 26.2.2017.

jsn.fi 2017- periaatelausumat:

www.jsn.fi/periaatelausumat/yksityiselama
Katsottu 26.2.2017.

HS 2016:

www.hs.fi/kotimaa/art-2000002923594.html
Katsottu 28.1.2017.

Yle 2016:

<http://yle.fi/uutiset/3-9206621>
Katsottu 28.1.2017.

Oikeus.fi 2016:

oikeus.fi/syyttaja/text/fi/index/tiedotteet/2016/10/tutkinnanjohtajamaarattytutkimaanpoliisinmenettelyaorimattilassa.html
Katsottu 29.1.2017.

IL 2016:

www.iltalehti.fi/uutiset/2016100222403910_uu.shtml

Katsottu 28.1.2017.

Satakunnan kansa 2016

www.satakunnankansa.fi/kotimaa/poliisi-ampui-kaaharin-nelostiella-orimattilan-kohdalla/.

Katsottu 28.1.2017.

Suomen Kuvalehti 3.10.2016:

suomenkuvalehti.fi/jutut/kotimaa/poliisi-tiedotti-nelostien-tapahtumista-painmantya-medioissa-julkaistiin-roppakaupalla-virheellista-tietoa/.

Katsottu 5.2.2017.

Virallislähteet:

Esitutkintalaki 22.07.2011/805

Laki viranomaisen toiminnan julkisuudesta 21.05.1999/621

Laki oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa
30.3.2007/370

Oikeudenkäymiskaari 25.08.2016/683

Perustuslaki 11.6.1999/731

Pakkokeinolaki 22.07.2011/806

Haastattelut:

Poliisin tutkinnanjohtaja (anonyyminä)

OT1: Oikeustoimittaja 1 (anonyyminä)

OT2: Oikeustoimittaja 2 (anonyyminä)

7 Liitteet

Liite 1: Rikostoimittajan ABC

Rikostoimittajan ABC

OPAS RIKOSTOIMITTAJILLE

BOCK CARLA

Sisällysluettelo

Kenelle tämä opas on?	1
Käsitteet ja ammattinimikkeet kuntoon!	2
Mistä hankkia tietoa?	3
Kuinka käyttää hankittua tietoa	6
Rikosprosessin kulku	7
Oikeustoimittajien vinkkejä	8
Tutkinnanjohtajan vinkkejä	11

Kenelle tämä opas on?

Tämä opas on suunniteltu sinulle, joka olet kiinnostunut rikostoimittajan työstä. Ammattimainen työskentely edellyttää asioihin perehtymistä sekä olennaisten käsitteiden osaaamista, löydät tästä oppaasta keskeisiä asioita liittyen rikosprosessiin toimittajan työn kannalta sekä arvokkaita vinkkejä tulevalle urallesi rikostoimittajana.

Oppaasta löydät tietoa muun muassa rikosprosessin kulusta, käsitteiden ja ammattinimikkeiden kertausta sekä tietoa siitä, mitä tietoa voit saada ja miten. Oppaassa kerrotaan myös mitä tietoa voit käyttää ja mikä tulee pitää salassa.

Opasta varten on lisäksi haastateltu kahta kokenutta oikeustoimittajaa sekä yhtä tutkinnanjohtajaa jotka antavat omat neuvonsa rikostoimittajille ja rikostoimittamisesta kiinnostuneille. Sekä oikeustoimittajat että tutkinnanjohtaja esiintyvät vastauksissaan anonyymisti.

Käsitteet ja ammattinimikkeet kuntoon!

Tiedäthän, että rikoksesta epäilty on eri asia kuin syytetty? Tai että kaikki poliisin hallussa olevat henkilöt eivät ole pidätettyinä? Hyvä jos tiesit, mutta tässä kertauksena oleellisia käsitteitä:

Epäilty on henkilö, jota kohtaan poliisi on käynnistänyt esitutkinnan.

Syytetty on henkilö, jota kohtaan syyttäjä on nostanut syytteen, kun epäiltyä vastaan on riittävästi näyttöä. Huomaathan, että vielä tässäkin vaiheessa syytettyä ei ole tuomittu rikoksesta vaan **rikoksesta tuomittu** on henkilö, joka on vasta tuomioistuimessa todettu syylliseksi.

Syyttömyysolettama noudattaen, jokaista tulee pitää syyttömänä, kunnes toisin todistetaan.

Rikoksen selvittämistä varten poliisi saa **ottaa kiinni** verekseltä tai pakenemasta tavatun rikoksesta epäillyn. Mikäli pakkokeinolain mukaiset pidättämisen edellytykset täyttyvät, kiinniottamista saa jatkaa enintään 24 tuntia jonka aikana pidättämiseen oikeutettu virkamies tekee päätöksen, **pidätetäänkö** henkilö vai onko henkilö päästettävä vapaaksi.

Esitutkinta on tapahtuma, jossa selvitetään, onko rikos tapahtunut, kenen toimesta, mitkä ovat saadut hyödyt ja aiheutetut vahingot. Sitä johtaa **tutkinnanjohtaja**. Mikäli kyseessä on esitutkinta, jossa poliisimiehen epäillään tehneen rikoksen virkatehtävän yhteydessä, tutkinnanjohtajana toimii syyttäjä.

Syyttäjä huolehtii, että rikosoikeudellinen vastuu toteutuu rikosasian käsittelyssä ja syyteharkinnassa ja että asianosaisten oikeusturva ja että yleinen etu toteutuu oikeudenkäynnissä.

Mikäli syyttäjä on päättänyt nostaa syytteen rikosasiassa, laatii hän haastehakemuksen, joka toimitetaan **tuomioistuimelle** ja asia ratkaistaan tuomioistuimen oikeudenkäynnissä.

Mistä hankkia tietoa?

- **Poliisin Facebook ja Twitter**
- **Poliisin tiedotteista**
Poliisin tiedotteet löydät osoitteesta poliisi.fi
- **Tutkinnanjohtajilta**
Mikäli et tiedä tapauksen tutkinnanjohtajan nimeä tai yhteystietoja, voit soittaa poliisiaseman vaihteen numeroon, joka löytyy poliisi.fi -sivuilta. Vaihteesta sinut voidaan yhdistää henkilölle, joka tietää tapauksesta enemmän tai osaa kertoa tutkinnanjohtajan yhteystiedot.
- **Syyttäjiltä**
Eri kaupunkien syyttäjänvirastojen puhelinvaihteiden numerot löydät osoitteesta oikeus.fi.
- **Esitutkintapöytäkirjoista**
Esitutkintapöytäkirjat voit tilata poliisilta puhelimitse, sähköpostitse tai käymällä paikan päällä. Löydät yhteystiedot osoitteesta poliisi.fi
- **Oikeudenkäyntiasiakirjoista**
Oikeudenkäyntiasiakirjat voit tilata käräjäoikeudelta, niistä peritään erillinen maksu. Hovioikeuden kirjaamosta voi tilata virka-aikaan jäljennöksiä hovioikeuden ratkaisuista ja muista asiakirjoista, niistä peritään sivuluvun mukainen jäljennösmaksu. Minimimaksu on 8 euroa. Asiakirjojen tilaamisen liittyviin kysymyksiin saat vastauksen sähköpostitse tai soittamalla kirjaamoon. Eri oikeuslaitosten yhteystiedot löydät osoitteesta oikeus.fi.
- **Sosiaalisen median tileistä**
Some-tileistä voit löytää hyödyllistä tietoa rikoksesta epäillyistä.

- **Oikeudenkäynnin istunnoista**

Pääasiassa kaikki oikeudenkäynnit ovat julkisia ja sinun mahdollista mennä seuraamaan istuntoja. Päivän istunnoista ilmoitetaan käräjäoikeuden ilmoitustaululla ja juttuluettelosta näet istuntosaleissa käsiteltävät jutut ja mihin aikaan istunnot ovat. Toimittajan on hyvä odottaa, että muut asianosaiset ovat salissa ja mennä viimeisenä salin takaosaan.

ISTUNTOSALI SESSIONSSAL

14

ESPOON KÄRÄJÄOIKEUS
3.1 osasto
Istuntosali 14

Oikeuden puheenjohtaja
Sihteerit
Syyttäjä

JUTTULUETTELO
24.3.2017

Mirja Rainema
käräjäsuomari
Ilona Lavonsalo
käräjäsihteeri
Tove Myhrberg
johtava kihlakunnansyyttäjä

Nro	Aika	R	Syyttäjä	Asia
1.	9.30	R 17/99 (R 16/5585)	Syyttäjä/ SUOMINEN MINNA	LIKENNETURVALLISUUDEN VAARANTAMINEN
2.	11.00	R 17/100 (R 16/5585)	Syyttäjä/ YLIRESTO JARNE MARKUS	LAITON UUKEUS
3.	11.00	R 17/425 (R 17/1009)	Syyttäjä/ YLIRESTO JARNE MARKUS	LIEVÄ PAHOPIELEY
4.	13.00	R 17/128 (R 16/3786)	Syyttäjä/ DE LA CRUZ SANTANA SAMUEL DAVID	RATTUJOPUKUS
5.	13.00	R 17/27 (R 16/5589)	Syyttäjä/ ERLING CARMEN MAARIT ELISABETH LINDSTROM RAUNER AADOLF	RATTUJOPUKUS
6.	13.30	R 17/87 (R 16/5531)	Syyttäjä/ STELANDER DAN SEBASTIAN	

SALI SAL	OSASTO AVDELNING	ASIA ÄRENDE	SALI SAL	OSASTO AVDELNING	ASIA ÄRENDE
1	8/8	00	7	8/8	00
2	8/8	00	10	8/8	00
4	8/8	00	11	0/3	01
5	8/8	00	14	3/1	02
6	3/5	04			

Kuinka käyttää hankittua tietoa

- Saamasi tieto, jopa **julkisesta lähteestä** saatu, voi kuulua yksityisyyden piiriin etkä näin ollen voi sitä käyttää.
- Perhe-elämään kuten seksuaaliasioihin ja lapsiin liittyvät asiat sekä vapaa-ajan käyttöön ja terveyteen kuten sairaushistoriaan liittyvät tiedot, on jokaisella oikeus pitää omana tietonaan. Myös perheen raha-asioihin liittyvät tiedot ovat yksityiselämän suojaan kuuluvaa tietoa.
- Julkisessa asemassa oleva henkilö ei kuulu yhtä laajaan yksityisyyden suojan piiriin kuin tavallinen kansalainen.
- Mieti milloin on tarpeellista paljastaa epäillyn nimi, ennen kuin tuomio on annettu.

Rikosprosessin kulku

Jotta voit kirjoittaa mahdollisimman asiantuntevasti, selkeästi ja informatiivisesti, tulee sinun tietää, miten rikosprosessi etenee. Seuraavassa fiktiivisessä esimerkissä on kuvattu yksinkertaisen rikoksen kulku alusta loppuun.

Case rattijuopumus ja kuolemantuottamus:

Hätäkeskus on saanut ilmoituksen holtittomasti ajaneesta autosta, joka on ajanut suoja-
tiellä jalankulkijan yli. Poliisi saapuu paikalle ja ottaa kiinni rikoksesta epäillyn, eli autoa
ajaneen henkilön. On syytä epäillä, että tämä on alkoholin vaikutuksen alaisena, joten po-
liisi suorittaa hänelle seulonta-alkometrillä testin ja epäily rattijuopumuksesta vahvistuu.
Henkilö toimitetaan poliisiasemalle tarkkuusalkometrikokeeseen, jossa saadaan erittäin
luotettava tulos veren alkoholipitoisuudesta. Näin voidaan vahvistaa, että henkilö on to-
della ollut alkoholin vaikutuksen alaisena ja rattijuopumuksen osalta ”todisteet” on lähes
saatu kasaan. Alkometrikoe todistaa sen, että henkilö on ollut humalassa. Edelleen tulisi
todistaa se, että sama henkilö kuljetti ajoneuvoa ja tämä selvitetään todistajien eli ns. ”sil-
minnäkijöiden” kuulusteluilla. Ennen kun asiaan on saatu riittävä selvyyttä, epäiltyä ei pääs-
tetä vapaaksi, vaan hänet toimitetaan kiinniotettuna poliisivankilaan. Tässä vaiheessa sel-
viää, että jalankulkija jonka yli on ajettu, on menehtynyt ja epäiltyä epäillään myös kuole-
mantuottamuksesta. Esitutkinta jatkuu ja poliisi aloittaa kuulustelut.

Epäiltyä pidetään vuorokausi kiinniotettuna poliisivankilassa, jonka jälkeen pidättämiseen
oikeutettu virkamies, tässä tapauksessa tapauksen tutkinnanjohtaja, tekee päätöksen,
että henkilö pidätetään.

Esitutkintamateriaalin perusteella voidaan erittäin pätevin perustein olettaa, että henkilö
on syyllistynyt rattijuopumukseen sekä kuolemantuottamukseen. Epäillyn vangitsemiselle
ei ole pakkokeinolain mukaisia edellytyksiä, joten epäilty päästetään vapaaksi, esitutkinta
suoritetaan loppuun ja asia siirtyy syyttäjälle syyteharkintaan. Syyttäjä tekee esitutkinta-
materiaalin perusteella päätöksen nostaa asiasta syytteen ja henkilö haastetaan kärjäoi-
keuden istuntoon.

Epäilty henkilö ilmestyy kärjäoikeuden istuntoon, jossa kuullaan epäillyn lisäksi todistajia,
jotta varmistutaan siitä, että epäilty on ajanut menehtyneen henkilön yli. Epäilty henkilö to-
detaan syylliseksi rattijuopumukseen sekä kuolemantuottamukseen. Tapausta koskevat
asiakirjat muuttuvat tässä vaiheessa julkisiksi ja toimittajan on mahdollisuus saada ne tuo-
mioistuimen kansliasta.

Huomioita toimittajalle:

- Vaikka henkilön rattijuopumus on voitu todentaa tarkkuusalkometrillä ja näin ollen siis käytännössä varmistua syyllisyydestä, on hän edelleen epäilty kunnes tuomio julistetaan tuomioistuimen oikeudenkäynnissä.
- Monet epäillyt vastaavat vapaalta käsin, eli aina ei ole tarvetta vangitsemiselle tai edes kiinniottamiselle. Tässä tapauksessa henkilö otettiin kiinni, sillä tarvittiin varmistus veren alkoholipitoisuudesta. Epäilty pidätettiin, sillä tapauksen tutkinta kuulusteluiden osalta oli pahasti kesken.
- Termi ”silminnäkijä” voi olla harhaanjohtava, sillä myös itse epäilty on ”silmin nähnyt” tapauksen, eivät pelkästään todistajat. Käytä siis enemmän termiä todistaja, kun puhut henkilöistä jotka ovat olleet todistamassa tapahtumaa.

Oikeustoimittajien vinkkejä

Opasta varten on haastateltu kahta pitkänlinjan oikeustoimittajaa. Haastattelun tarkoitus ei ole ollut selvittää haastateltavien taustoja tai pyytää kertomaan yksityiskohtaisesti omasta työstään, vaan kartoittaa hyödyllisiä vinkkejä rikostoimittamisesta kiinnostuneille. Haastateltavat esiintyvät anonymisti ja olen lyhentänyt heidät vastauksissa seuraavasti:

Oikeustoimittaja 1: OT1

Oikeustoimittaja 2: OT2

Lähteistä:

- OT1: Hyviä lähteitä ovat kaikki, jotka tietävät asioita joita toimittaja ei. Ensiarvoisen tärkeää on kuitenkin selvittää taustat ja lähteen luotettavuus.
- OT2: Ihmiset ovat aina hyviä lähteitä, niin todistajahaastattelut kuin soitto tutkinnanjohtajalle. Tietyissä tapauksissa uhrin tai hänen läheisten haastattelu, mutta tällöin tulee huomioida suruaika sekä mahdollinen sokkitila. Olisi hyvä olla muutamia lähteitä joita tapaa säännöllisesti. Käräjäoikeuden asiakirjat, tuomiot, syytekirjelmät ja poliisitiedotteet ovat tärkeitä kirjallisia lähteitä.

Uutisen arvoinen aihe:

- OT1: Muista että pienikin asia voi olla hyvä ja kiinnostava uutinen, jos se edustaa jotain laajempaa ja yhteiskunnallisesti merkittävää ilmiötä. Joskus jopa yksittäisen

henkilön kokemus, kuten oma rikos, sen selvittäminen ja uuden elämän alku voi olla hyvä aihe.

- OT2: Luota omaan vaistoosi - jos itse kiinnostut aiheesta, on se silloin yleensä kertomisen arvoinen. Tv-utiskriteereissä painotetaan asian yhteiskunnallista merkittävyyttä, kun taas nettiuutisissa puolestaan ollaan enemmän pienen ihmisen asialla ja jokin yksittäinenkin rikosepäily päättyy helposti jutunaiheeksi, jos tapahtuma on poikkeuksellinen. Muista, että alkuvaiheessa tapahtumista on vasta hyvin rajalliset tiedot ja niiden pohjalta tehdään päätös, onko jotain asiaa syytä lähteä selvittämään. Henkirikos ylittää lähes aina uutiskynnyksen, ainakin netissä.

Taustatyö:

- OT1: Uutistyössä on usein vain rajallinen määrä aikaa taustatyöhön ja rikosasioissa taustatyöhön käytettävään aikaan vaikuttaa täysin jutun laajuus. Toisinaan siihen voi mennä viikkoja, mutta toisinaan aiheen ollessa yksinkertainen ja tietäessäsi siitä jo etukäteen, voi riittää muutama tunti. Yritä hyödyntää aika mahdollisuuksien mukaan myös muun työn ohessa.
- OT2: Taustatyöhön eli keskusteluihin, lähteiden säännöllisiin tapaamisiin, asiakirjojen etsimiseen ja läpikahlaamiseen sekä lakitekstien tulkitsemiseen kannattaa käyttää aikaa niin paljon resurssit antavat myöten. Aikaa kuluu myös viranomaisen kanssa kiistelyyn siitä, onko jokin asiakirja julkinen vai ei, tässä korostuu julkisuuslain tuntemus ja pitkä pinna. Punnitse aina, onko omasta jutusta ja sen faktoista riittävä varmuus.

Mitä vaaditaan:

- OT1: Ei riitä, että olet pelkästään kiinnostunut rikosaiheisesta uutisoinnista, vaan tarvitset lisäksi myös ymmärrystä siitä, kuinka lainsäädäntö toimii yhteiskunnassa ja kunkin rikosprosessin kohdalla. Sinun ei tarvitse olla juristi ollaksesi oikeustoimittaja, mutta täytyy olla kiinnostusta omaksua näitä asioita.
- OT2: Olisi hyvä, jos taustalla olisi kokemusta muusta toimittajan työstä/uutistyöstä. Tutustu tarkasti Journalistin ohjeisiin sekä rikoslain kohtiin kunnianloukkauksesta sekä yksityiselämää loukkaavasta tiedon levittämisestä.

Kun haastattelet tutkinnanjohtajaa:

- OT1: Haastatellessasi tutkinnanjohtajaa ja syyttäjää, kysy missä vaiheessa ko. juttu on ja kuinka monta epäiltyä tai syyteharkinnassa olevaa on. Yritän saada selville jokin tieto, jolla voit seurata juttua kuten jonkun osapuolen nimi jota ei julkaista, mutta jonka avulla ko. juttu löytyy esimerkiksi käräjäoikeuden tiedoista, mikäli juttu etenee oikeuteen. Yritä kysyä mahdollisimman paljon siitä, mitä tutkinnassa on tullut selville ja mitä tutkitaan.
- OT1: Ota huomioon, että osa tutkinnanjohtajista ja syyttäjästä eivät suostu juurikaan puhumaan toimittajille ja osa ymmärtää tiedonvälityksen paremmin. Riippuu hyvin paljon henkilöstä, minkä verran tutkinnanjohtaja ja syyttäjä haluavat tehdä toimittajan kanssa yhteistyötä ja kertoa asioita.
- OT2: Tutkinnanjohtajat arvostavat, jos termit ovat kunnossa ja asiasta lähetetyt tiedotteet on luettu. Opettele rikosnimikkeet. Mieti kysymykset valmiiksi ennen kuin soitat, äläkä päde kysymyksillä. Typerät virheet voivat vesittää koko haastattelun, kun taas oikeilla kysymyksillä voit saada sellaista tietoa mitä muut eivät ole vielä kertoneet.

Yleisiä neuvoja:

- OT1: Ole yhteydessä poliiseihin, syyttäjiin ja muihin oikeusalan toimijoihin. Opiskele rikostapauksia, lue tutkintamateriaaleja, syyttäjän syyteratkaisuja sekä tuomioistuinten päätöksiä, opit niistä paljon.
- OT1: Muista tarkkuus ja se, että rikosjutuissa jokaisen asian pitää olla täysin oikein muotoiltu ja todenperäinen.
- OT1: Pohdi tarkkaan milloin epäillyn nimen kertominen on oleellista ja milloin ei. Muista ottaa huomioon uhrien suojaaminen kirjoittaessasi jutusta.
- OT2: Kohtele haastateltavia ja lähteitä aina fiksusti ja kunnioittavasti mutta älä sekoita sitä liialliseen kiltteyteen: journalisti on ensisijaisesti vastuussa yleisölle. Tehtäväsi on välittää tietoa, ei pimittää sitä.

- OT2: Rikostoimittaminen on todella kiinnostavaa ja jännittävää työtä. Pyri etsimään työssäsi totuutta, sillä todella usein juuri se on jännempää kuin luulisi.

Tutkinnanjohtajan vinkkejä

Opasta varten on haastateltu tutkinnanjohtajaa, jota on pyydetty viranomaisen näkökulmasta kertomaan rikostoimittajalle hyödyllisiä vinkkejä. Haastateltavan toiveesta hän esiintyy vastauksissa anonyymisti.

- Vältä kirjoittamasta rikosuutisoinnissa niin kuin henkilö olisi jo syyllinen. Mikäli tutkinnanjohtajan lausunto on kirjoitettu niin, vääristää se koko tapausta alusta alkaen.
- Älä tee liikaa omia johtopäätöksiä tai tulkintoja poliisin tiedotteen tai haastattelun perusteella; sille on syynsä mitä tutkinnanjohtaja sanoo tai jättää sanomatta.
- Taustatyön tekeminen mahdollisuuksien mukaan on erittäin tärkeää. Kun käsitteet ovat toimittajalla kunnossa, antaa se koko haastattelulle uuden sisällön, kun molemmat tietävät mistä puhutaan. Mikäli termit ja rikosprosessi eivät ole hallussa, jää haastattelu hyvin pintapuoliseksi.
- Ei ole tutkinnanjohtajan tehtävä opastaa toimittajaa rikosprosessin kulussa vaan se jää toimittajan oman osaamisen varaan. Opiskele, sillä se helpottaa huomattavasti sekä toimittajan itsensä työtä, että tutkinnanjohtajan työtä haastattelua annettaessa.
- Tutustu tapaukseen, mieti etukäteen mitä haluat tietää ja tee spesifit kysymykset valmiiksi. Älä soita ja sano ”kerro mulle jotain tästä jutusta”.
- Mikäli poliisin tiedotteessa on ilmoitettu, että lisätietoa tapauksesta annetaan klo xx-xx, ole silloin yhteydessä, sillä se aika on nimenomaisesti varattu tutkinnanjohtajalla lisätietojen antamiseen. Mikäli taas tiedotteessa ilmoitetaan, että poliisi ei tiedota tapauksesta enempää, on asia näin. Lue siis tiedote huolella.

- Hyvän rikostoimittajan kanssa muodostuu luottamussuhde, joten vaali sitä ja ole luottamuksen arvoinen. Älä lainaa tutkinnanjohtajaa väärin ja esitä suora lainaus samassa kontekstissa kuin se on haastattelussakin annettu.
- Kun tutkinnanjohtaja voi luottaa siihen, että toimittaja käyttää saamaansa tietoa oikein, uskaltaa silloin tälle antaa persoonallisempaa tietoa.